

УДК 338.242

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ

Гришкін В.О., Херай Є.О.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Визначено сутність інноваційного розвитку Південної Кореї. Установлено вплив геополітичних і економічних факторів на її функціонування. Проаналізовано важливі історичні етапи розвитку південнокорейської економіки. Досліджено вагомі чинники та передумови, які сприяли перетворенню Південної Кореї на одну з найбільш розвинених країн світу. Проаналізовано динаміку розвитку корейської економіки та шляхи подолання кризових ситуацій, що виникали протягом історії розвитку держави.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інновації, південнокорейська економіка, економічне зростання, економічна політика, інвестиції, державне регулювання.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток держави залежить перш за все від вдало збалансованої системи економічної політики, системи пріоритетів, системи оцінки та експертизи, системи організації та контролю ефективності цього процесу і норм, що регулюють інноваційну діяльність. Управління інноваційним розвитком держави ставить за мету збалансувати окреслені параметри в тому разі, якщо економічна ситуація не адекватна чинній системі стимулювання інноваційного процесу та багато в чому визначається зовнішніми викликами. Економіка Південної Кореї пережила економічну депресію, революції і з відсталої аграрної країни перетворилася на одну із впливових гравців на міжнародній арені. Досвід Південної Кореї може допомогти державам, які переживають кризу, у відбудові власних економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо обрання шляхів стратегічного розвитку країн на інноваційній основі, визначення алгоритмів, методів, механізмів стратегічного управління постійно перебувають у центрі уваги зарубіжних та вітчизняних науковців: С. Гапоненко, С. Глазьева, Л. Гохберга, П. Завліна, Ю. В. Яковца, В. Гейця, В. Семиноженка та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Після закінчення війни між Південною та Північною частинами Кореї на поч. 50-х років встановилося перемир'я і саме з цього періоду розпочинається формування фактично двох різних за ідеологією та господарським устроєм держав – Південної Кореї (Республіка Корея) та Північної Кореї (Корейська Народна-Демократична Республіка).

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення місця Південної Кореї в умовах формування стратегії інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Молода держава Південна Корея свого часу була схожа на нинішню Україну: небагата аграрна країна, яка пережила війну. Сьогодні Південна Корея – взірць для багатьох країн, світовий лідер мало не за всіма економічними й екологічними показниками. Величезні інвестиції в науку і промисловість стали поштовхом у розвитку. Громадяни Південної Кореї зрозуміли, що доля країни залежить від того, що вони самі зроблять для її майбутнього. Країна «ранкової свіжості» намагається відповідати своїй назві у всьому: від дбайливого ставлення до дивовижної за красою природи до створення екологічно якісних умов життя в сучасному мегаполісі.

Але ще декілька років тому економіка Південної Кореї знаходилась у кризовому стані. Після встановлення військового перемир'я в Корейській війні, стартові позиції Південної Кореї як незалежної держави були не просто погані, а дуже погані [1]: у країні відсутні корисні копалини і через це варіант експорту ресурсів для поповнення бюджету не розглядався взагалі; через невелику за площею територію і переважно гористу місцевість активно розвивати сільське господарство також було важко. Сільськогосподарськими продуктами країна не могла забезпечити навіть себе, не кажучи про їх експорт; майже вся промисловість залишилася на території КНДР. У Південній Кореї для розвитку економіки хронічно не вистачало висококваліфікованих інженерів та робітників; практично все населення країни було бідним і неписьменним; Південна Корея фактично була островом, що різко звужувало її економічні перспективи. Вона не мала сухопутного кордону з жодною країною світу, крім КНДР, з якої досі перебуває в стані війни.

Кризовий стан економіки був багато у чому зумовлений також високим приростом населення, низькою кваліфікацією робочої сили, високим рівнем безробіття, переважанням в структурі економіки екстенсивного аграрного сектору, значним дефіцитом торгового балансу.

Секрет успіху Південної Кореї, яка зараз є однією із високорозвинених країн Азійського регіону складається з того, що цю країну можна назвати вдалим прикладом успішного втручання держави в економіку.

На думку професора університету в Сеулі Джаспера Кіма, досягненню таких феноменальних економічних результатів при обмежених природних ресурсах країни та вкрай несприятливих стартових умовах, сприяли 3 фактори [1]:

1) Акцент на власні сили.

Країна зробила ставку на свій єдиний ресурс – людей. Всі зусилля були кинуті на підвищення рівня освіти та професійної грамотності. Країні вдалося підготувати армію висококваліфікованих інженерів і робітників, які і стали основою для економічного зростання.

2) Мета виправдовує засоби.

Основоположник корейських реформ, президент Пак Чон Хі, прийшов до влади в результаті військового перевороту в 1961 році.

Президент Пак скористався своєю владою для того, щоб змусити багатих корейців інвестувати в промисловість країни, в тому числі в суднобудівні верфі.

Подібний стиль управління, можливо, викликає багато питань, але саме він і був потрібен для того, щоб відновити зруйновану війною економіку.

3) Бізнес – справа сімейна.

Економічний успіх Південної Кореї важко уявити без великих конгломератів, що отримали назву «Чеболь». Мова йде про групу формально незалежних і самостійних фірм, які фактично перебувають у власності однієї сім'ї і під єдиним адміністративним і фінансовим контролем. Глибоко укорінений в корейському менталітеті принцип спадкової передачі влади забезпечує стабільність, яку багато хто вважає важливим фактором корейського дива.

От ці самі чеболі, які контролюють майже половину всіх продаж в Південній Кореї, теж активно прийняли стратегію проникнення на нові ринкові ніші за допомогою корпоративних дослідницьких центрів й активної взаємодії у мережах з НДІ, з університетами, іншими чеболями й малими компаніями. Успішними вони були і у створенні наукоємних регіональних агломерацій, таких як електронний комплекс Кумі й автомобільний та суднобудівний центр Ульсан [3].

Найвідоміша південнокорейська корпорація «Самсунг» перебуває в руках однієї сім'ї Лі з самого дня заснування в 1938 році.

Спроби різних урядів вплинути на економічну ситуацію в країні упродовж 1955-1961 рр. виявилися марними, а неврожай 1962 року та викликаний ним економічний занепад та інфляція виступили каталізатором дій уряду щодо здійснення системних реформ у господарстві цієї країни. Певною мірою стали у нагоді також поради американських експертів та фінансова допомога, що надходила із США.

Сполучені Штати надавали Південній Кореї субсидії у розмірі 1,5 млрд. доларів. Проте коштів вистачило лише на закупівлю споживчих продуктів.

Вихідною моделлю наздоганяючого технологічного розвитку Кореї в 1960-90-і рр. стала імітація технологій з опорою на національні приватні конгломерати в тих галузях, які уряд відібрав як основу для збільшення конкурентних переваг в умовах експортно-орієнтованої індустріалізації [2].

Важливим елементом подібної моделі стало обмеження доступу для іноземних прямих інвестицій в обрані ринки, щоб «конгломерати сформували і контролювали весь ланцюжок виробництва всередині країни», забезпечивши себе капиталом для реінвестування в НДДКР.

Це дозволило Кореї за 35 років реформ створити національну високотехнологічну промисловість з високою доданою вартістю і увійти в число економічно розвинених країн світу.

У 1990-х роках держава запустило програму «На кордоні XXI століття», яка була присвячена розвитку ключових технологій в пріоритетних галузях. Для цього була розроблена чітко кластеризована система підтримки технологічного підприємництва. У кожному кластері є лідируючий університет, який стає центром всієї науково-технологічної активності, є технопарки, інкубатори та інші майданчики для підтримки стартапів.

Кореею був зроблений акцент на стимулювання приватних фінансових інститутів до заміни практик кредитування під заставу майна на позики під заставу технологій [2].

Всі підприємства отримали податкові послаблення, пов'язані з податковими зобов'язаннями щодо НДДКР і з навчанням співробітників.

Завдяки зазначеним заходам Південна Корея досить успішно пододала наслідки кризи 1997 р. і буквально за 2-3 роки відновила докризовий рівень і значно просунулася вперед у своєму розвитку [3].

У 1998 році в Міністерстві торгівлі, промисловості та енергетики з'явилася спеціалізована програма по роботі з середнім і малим бізнесом, з якої в 2007 році виділилася програма з підтримки стартапів (консалтинг, гранти, законодавчі ініціативи і т.д.).

У 1999 році з'явився Korea Institute of Science and Technology, який об'єднав сім провідних університетів і дев'ять наукових центрів. У 2000 році був створений Korea Techno-Venture Foundation, в завдання фонду входить розвиток національної венчурної галузі через програми популяризації, формування підприємницької культури і комерціалізацію технологій з глобальним потенціалом.

Як уже зазначалося, спершу політика країни в галузі науки і технологій була зосереджена в основному на впровадженні, освоєнні й застосуванні іноземних технологій.

З 2000 р. інновації вийшли на перше місце серед завдань, що постали перед країною.

Південна Корея проводить активну зовнішньоторговельну політику, спрямовану на збільшення обсягу експорту шляхом відкриття ринків із країнами-партнерами в галузі:

- промислового виробництва;
- сільського господарства;
- сфери послуг;
- у сировинному секторі;
- у енергетичному секторі.

Незважаючи на те що стратегія зростання південнокорейської економіки ґрунтується на експорті в розвинені країни (США, Японія та ЄС), останнім часом країна докладє зусиль для встановлення багатостороннього економічного співробітництва і розширення торговельних відносин із країнами АСЕАН і БРИКС.

Результати не забарилися. Уже згідно з даними на 2007 р. загальні інвестиції в розвиток науки і технологій сягнули 33,6 млрд дол. США, що складало 3,47% від ВВП.

У другому кварталі 2017 р. економіка Південної Кореї збільшилася на 2,7% порівняно з аналогічним періодом минулого року, що відповідає оцінці зростання на 2,7% та перевищує ріст на 2,9% за попередній квартал.

Уповільнення темпів зростання ВВП пояснювалося передусім виробництвом та послугами, що впродовж першого кварталу збільшилося більш м'якими темпами.

Що стосується видатків, то експорт скоротився незначним чином, а імпорт та будівництво збільшилися повільними темпами порівняно з першим кварталом, що компенсувало швидке зростання споживання.

Станом на 2017 р. Південна Корея посідає п'яте місце за легкістю ведення бізнесу, згідно з рейтингом Світового банку Doing Business. Посилання додати

Іншим чинником, який сприяв розвитку Південної Кореї, є інноваційний фактор. Інновації

та технології лежать в основі конкурентоспроможності південнокорейського експорту.

За рейтингом глобального індексу інновацій у 2015 р. Південна Корея займає 14-е місце; за даними 2016 р., згідно з Bloomberg Innovation Index, країна посідає перше місце у світі як найбільш інноваційна економіка. Країна випередила Німеччину, Швецію, Японію і Швейцарію.

Основну ставку південнокорейські компанії роблять на інновації, оскільки вони стикаються з усе жорсткішою конкуренцією на світових ринках.

Країна інвестує в наукові дослідження і розробки (R&D) значно більшу частку свого ВВП порівняно з іншими розвиненими країнами.

Згідно з нещодавно опублікованими даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Південна Корея в 2014 р. витратила 4,29% свого ВВП на R&D, за нею слідують Ізраїль (4,11%) та Японія (3,58%).

Серія заходів, розпочата урядом, включаючи ряд економічних реформ, дозволили Південній Кореї досить швидко вийти з кризи. Вже в 1999 році економічне зростання становило 10%, а у 2000 році – 9%.

В умовах світової кризи 2008-2010 рр. уряди промислово розвинених країн змушені були консолідувати зусилля в пошуках рішень, що сприяють виходу з ситуації, що утворилася, а також використовувати внутрішні потенціали і резерви держав для підтримки реального виробництва й стабілізації національних економік. У цьому сенсі найбільший інтерес представляють антикризові кроки уряду Південної Кореї, що ґрунтуються на інноваційному підході, потужному фінансовому резерві і здатності ефективно залучати іноземні інвестиції у власну економіку (рис. 1).

У 2009 р., незважаючи на деяке ослаблення інфляційного тиску, багато економічних показників, включаючи промислове виробництво, внутрішній попит і обсяг експорту, продовжували погіршуватися, хоча швидкість падіння значно уповільнилась. Цілком очевидно, що внаслідок зниження споживчого попиту й обсягів експорту в умовах світового економічного спаду південнокорейська економіка зіткнулася зі зростаючою загрозою рецесії. Особливо помітним стало скорочення продажів високовартісних товарів, перш за все – автомобілів. Очікування споживачів погіршилися на тлі коливань ринку праці, цін на нерухомість, зниження реальних доходів.

Слід зазначити, що починаючи з вересня 2008 р. уряд Південної Кореї докладав активних зусиль до подолання кризи доларової ліквідності. У жовтні 2008 року був оприлюднений

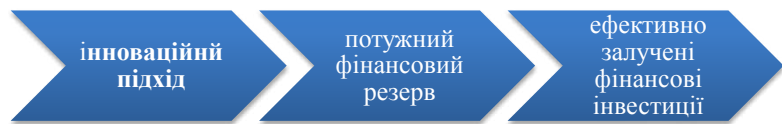

Рис. 1. Основа антикризових кроків Південної Кореї у 2008-2010 рр.

Джерело: розробка автора

комплексний план, спрямований на подолання глобальної фінансової кризи, який включав ряд заходів, здатних звести до мінімуму негативні наслідки несприятливої ситуації, що утворилася у світовій банківській системі, на фондових і валютних ринках.

Упроваджені заходи включали: гарантії вітчизняним банкам за закордонними позиками; підтримку ліквідності національної валюти та американського долара; заходи щодо стабілізації фондового ринку; підтримку малого та середнього бізнесу, а також участь у міжнародних антикризових діях.

У цих умовах уряд Південної Кореї вжив додаткових заходів із просування короткострокових проектів розвитку місцевої промисловості, що сприяли створенню нових робочих місць у сферах малого та середнього бізнесу. У цьому плані Південна Корея також застосовує досвід інших країн з подолання кризи, збільшуючи виробничі інвестиції та стимулюючи споживання.

Окрім того, до співпраці активно залучаються іноземні вчені, проводиться робота зі створення банку технологій, фондів і фінансування стартапів, створюється відповідна інфраструктура: у 17 великих містах створено інноваційні центри для креативних галузей.

Також Південна Корея має намір залучати іноземний капітал у науковий сектор економіки.

Висновки і пропозиції. Тоталітарний стиль державного управління забезпечив необхідну для реформ стабільність. Уряд обирав пріоритетні для розвитку галузі економіки та надавав виробникам дотації та субсидії, жорстко регламентував обсяги виробленої продукції, що дозволило збільшити експорт корейських товарів в 7 тис.разів. З кожним роком корейці отримували більше валюти, що сприяло стабілізації та стрімкому розвитку економіки країни. Корейський досвід інноваційного розвитку може бути корисним для України в частині зміни політики економічних реформ, які можуть привести до приголомшливого результату. Корея почала свої реформи в умовах на багато більш важких, ніж ті, в яких зараз перебуває Україна. Але для проведення реформ потрібна політична воля і прагнення досягти поставленої мети, незважаючи на труднощі.

Список літератури:

1. Економічне диво за одне покоління: Південна Корея – приклад для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/400091/ekonomichne-dyvo-za-odne-pokolinnya-pivdenna-koreya-pryklad-dlya-ukrainy>.
2. Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org>.
3. «Зелена» економіка: від глобальної концепції до реалій місцевого розвитку: монографія / Стукало Н.В., Краснікова Н.О., Стебляно І.О. та ін. – Дніпро: ДНУ, 2018. – 352 с.

Гришкин В.О., Хегай Е.А.

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЮЖНОЙ КОРЕИ

Аннотация

Определена сущность инновационного развития Южной Кореи. Установлено влияние геополитических и экономических факторов на ее функционирование. Проанализированы важные исторические этапы развития южнокорейской экономики. Исследованы весомые факторы и предпосылки, которые способствовали превращению Южной Кореи в одну из самых развитых стран мира. Проанализирована динамика развития корейской экономики и пути преодоления кризисных ситуаций, которые возникали на протяжении истории развития государства.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновации, южнокорейская экономика, экономический рост, экономическая политика, инвестиции, государственное регулирование.

Grishkin V.O., Khegay E.A.

Oles Honchar Dnipro National University

FEATURES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN SOUTH KOREA

Summary

The essence of innovative development of South Korea is determined. The influence of geopolitical and economic factors on its functioning is established. The important historical stages of development of the South Korean economy are analyzed. Important factors and preconditions that have contributed to the transformation of South Korea into one of the most developed countries in the world have been investigated. The dynamics of the development of the Korean economy and ways to overcome the crisis situations that arose during the history of the state development were analyzed.

Keywords: innovation development, innovation, South Korean economy, economic growth, economic policy, investments, state regulation.